

UDRYD AL RATIONEL TÆNKNING

Om nogen instruktør skulle være i stand til at filmatisere William Burroughs, må det være David Cronenberg. Burroughs kendteste værk *Nøgen frokost* udkom i Paris i 1959, og affødte fra første færd et væld af kontroverser med sine hallucinatoriske beskrivelser af muterende kroppe, auto- og homoerotiske fantasier, talende røvhuller, stofmisbrug, sex og død, afhængighed og kontrol. Alt sammen præsenteret i

en lang, rablende talestrøm dikteret af underbevidstheden. Det lignede den automatskrift Breton var bannefører for hos surrealistene. I de efterfølgende værker gik Burroughs et skridt videre og lancerede cut-up metoden, hvor teksterne blev klippet i stykker og klistret sammen igen godt blandet med fragmenter fra Rimbaud, Shakespeare eller hvad der nu var ved hånden. Denne noget besynderlige arbejdsform, koblet

med Burroughs voldsomme billedsprog, har i høj grad stjålet opmærksomheden fra alvoren i projektet, og Burroughs har i nogen grad måtte tage til takke med rollen som gal videnskabsmand på felttog i litteraturrens verden.

Canadieren David Cronenbergs egen produktion er befolket med gale videnskabsmænd, sammensværgelser, sex, mutationer, vold, sygdom og kropsangst; alt sammen temaer

han deler med Burroughs. Cronenbergs første deciderede biograf-film *Shivers* (1975), viser et samfund angrebet af små falliske parasitter, der inficerer folk med en skønsm blanding af en god gammeldags kønssygdom og afrodisiaka. Promiskuiteten går amok og skillelinien mellem sex og død udviskes fuldstændig, og Cronenberg placerede sig ikke alene på horror-aficionadoernes verdenskort, men leverede samtidig en nærmest synsk bedrift hvad angår sex og dødelig virus.

Cronenberg har klogeligt afstået fra, at foretage en decideret filmatisering af *Nøgen frokost*, et projekt, der om det overhovedet var lykkedes, ville have kostet uanede mængder af kapital, og sandsynligvis resulteret i en film, der ville blive forbudt over hele verden. Burroughs' roman har snesevis af aktører, der aldrig uddybes mere end de første ansatser til en slags karaktertræk; handlingen udspilles i forskellige byer over hele kloden, og består hovedsaglig af kalejdoskopiske fragmenter uden begyndelse eller slutning; dialogen er obskøn og tøjlesløs, og bogens plot, hvis man kan tale om et sådant, fortaber sig i endeløse blinde spor.

I stedet har Cronenberg integreret selve bogens tilblivelse i historien, og øst rigeligt af Burroughs egen biografi, således at centrale episoder (og personer) også er at finde i filmen. Det gælder blandt andet Burroughs' notoriske Wilhelm Tell eksperiment, hvor han i en brandert forsøgte at skyde et whiskey-glas af hovedet på sin kone Joan, men i stedet dræbte hende med et skud midt i panden, en situation der af Burroughs selv opfattes som den egentlige katalysator for søsætningen af den litterære karriere.

Filmen viser også to hipsters, der nærmest karrikterer kollegerne Jack Kerouac og Allen Ginsberg, som begge hjalp Burroughs med at få samlet manuskriptet til *Nøgen frokost*, en titel Kerouac stod fadder til. Burroughs breve til Ginsberg op igennem 50'erne (udgivet på Full Court Press i 1982) har givetvis ligget på Cronenbergs natbord, mens han arbejdede med manuskriptet. Brevene giver fremragende indsigt i Burroughs' og laden gøren under arbejdet med *Nøgen frokost*, og er samtidig spækket med råskitser og tilløb til afsnit fra bogen. Burroughs opholdt sig i 50'erne i Tanger i Marokko, hvor han relativt ugeneret kunne pleje sin narkomani og sine

Af Kim Foss

pæderaste tilbøjeligheder. Bogens (og filmens) Interzone bygger på frihandels-zonen Tanger, som den tog sig ud i efterkrigstiden, i filmen kaldet et paradys for jordens bærm, en verden befolket af anløbne typer, der aldrig helt er hvem de giver sig ud for at være.

Det blev i sidste øjeblik opgivet at optage on location, men de eksteriører man byggede i studiet i Canada ligner Tanger til forveksling, en eksotisk labyrint, der danner den perfekte ramme om historiens galoperende paranoia. Desværre ser man ikke noget til bogens anden store location, Freeland, der er en skrækvision af den gennemkontrollerede, repressive politistat hovedsaglig bygget over Danmark, hvor Burroughs spenderede en måneds tid i 1957. Burroughs måtte som den Udødelige Bard konstatere, at der var noget råddent i staten Danmark ("I cannot say that present trip has been lost on a connoisseur of horror... Scandinavia exceeds my most ghastly imaginations").

ked på insektgiften, og så starter parrets sociale deroute ellers. Lee ender i hænderne på to narkobetjente, der konfronterer ham med en gigantisk bille, der påstår at være hans overordnede i en uigennemsigtig spionring. Joans misbrug eskalere og det hele ender med den føromtalt William Tell-episode. Lee's skrivemaskine transformerer til endnu et gigantisk insekt, der giver yderligere ordre. I stedet flygter Lee ud i nattens Interzone, hvor han møder Cronenbergs FX-ekstravaganzaer Mugwumps (oversat til Slikdyr), en slags depraverede aliens med tvivlsomme seksuelle præferenser. De rapporter Lee udformer til sine ukendte overordnede handler om afhængighed og en virus, der udelukkende overføres ved seksuel kontakt; manuskriptet til *Nøgen frokost* tager form.

Blandingen af selve romanen, andre værker og Burroughs' egen biografi er lidt af en genistreg, især fordi man tydeligt mærker Cronenbergs loyalitet overfor sine forlæg. Cronenberg, der i sine unge dage drømte om forfatter-karriere, har i sin dialog tilladt sig, at bruge Burroughs værker som en slags reservoir

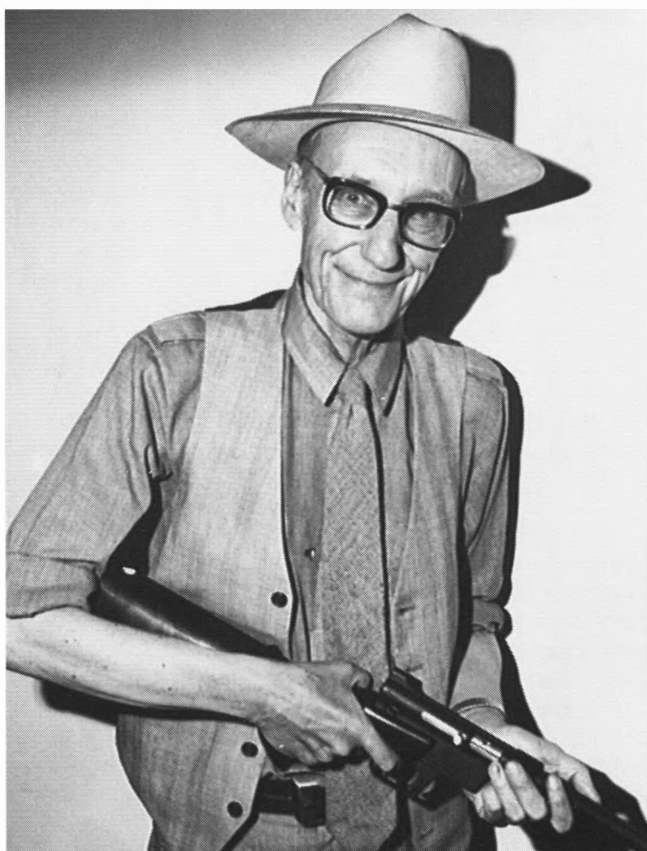
"A paranoid is a person who knows what is going on"

(W.S.Burroughs)

I lighed med Bertoluccis *Under Himlens Dække*, en anden Marokko-film, har Cronenberg valgt at indkorporere Paul og Jane Bowles, i filmen Tom og Joan Frost, der begge var vitale dele af Tangers miljø af eksilerede forfattere og afdankede bohemer. Cronenbergs kunstgreb med, at blande enkelte afsnit fra *Nøgen frokost* med historien om bogens tilblivelse, forlener filmen med en stemning, der ikke er ulig Paul Bowles' bøger, der ofte omhandler fremmedgjorte amerikaneres rådvilde færden i en kultur de ikke forstår. Burroughs' alter ego, William Lee, spillet af Peter Weller (*Robocop*), har også en del til fælles med den af Soderbergh portrætterede *Kafka*, der også måtte sande konsekvenserne af, at udføre forfatterens farefulde og utaknemmelige hverv.

Cronenberg lægger ud med Lee's oplevelser som skadesdyrbekæmper (løftet fra Burroughs' *Exterminator!*, 1966). Hans kone Joan bliver hoo-

(Wouldn't you?), hvor han så har hentet en sætning hist og pist, så filmens grundtone er helt igennem Burroughsk. De biografiske forlæg er også fulgt ganske nidkært, selv Paul og Jane Bowles' husholderske har fået sig en rolle som lesbisk agent, og hendes forsøg på, at komme Jane Bowles til livs ved hjælp af vaskeægte marokkansk heksekunst er i fuld overensstemmelse med sandheden. Det kammer dog over når filmens Hank og Martin giver sig af med pseudo-intellektuel cafe-snak, der nærmest bliver parodiske programskrifter for de to forfattere deres roller bygger på: den selvovervurderende poet Allen Ginsberg, og Jenes Jack Kerouac. Burroughs' mangeårige samarbejdspartner, cut-up'ens opfinder, Brion Gysin anes også i filmens let anløbne schweizer Yves Cloquet (spillet af Julian Sands), selvom der mest er tale om et lille vink for kendere. Lee's unge sengekammerat Kiki deler både

Side 10: Peter Weller som Bill Lee alias Burroughs i Cronenbergs *Naked Lunch*.

Til venstre: William S. Burroughs fotograferet af Ulrich Hillebrand.

navn og præferenser med Burroughs' mangeårige elsker i Tanger.

Der hvor Cronenberg for alvor får sat sine fingeraftryk, er i de scener, der bygger på bogens fritløbende, hallucinatoriske univers. Lee's hallucinationer, en på papiret umulig opgave, løses på fortrinlig vis, og det er næsten stilbrud, når Cronenberg et par gange viser en situation som den tager sig ud for Lee, for derefter at tage de alvidende briller på, og præsentere os for den virkelige realitet. Lee's telepatiske samtale med Tom Frost (spillet af Ian Holm) er løst med enkle tænkelige midler, mens resten blev overladt til special-effects folkene, de samme der tryllede i Cronenbergs *Fluen* (1986), der ikke alene måtte gestalte de såkaldte Mugwumps, kopulerende tusindben m.m., men også kreere endeløse hybrider af skrivemaskiner og biller. De amorfe skrivebiller giver ikke alene Lee ordrer fra ukendte kræfter i Interzone, men formår også at udvikle kønsåbninger og fuldbårne erektioner når situationen kræver det. Derudover lægger de kroppe til et af Burroughs' mere hysteriske indfald: det talende røvhul. Lee fortæller selv historien under en natlig køretur, en grotesk beretning om et røvhul, der tager magten fra sin ejermand, men Cronenberg går altså et

skridt videre og konkretiserer røvhullet, i hvad der må være filmhistoriens mest bizarre special effects. Cronenberg opfatter selv røvhullet som en slags talerør for kunstneren, et organ, der siger alle de ting man ikke ønsker at høre.

Cronenberg har også valgt at udskifte historiens gennemgående heroin-afhængighed med en række fiktive stoffer spændende fra insekt-gift til sort kød fra gigantiske tusinben, et træk Burroughs har billiget, da afhængigheden i hans bøger mere end noget andet er en metafor for Kontrol, Burroughs' svar på Big Brother. Der bliver dog henvist til majoun, en hash-konfekt, der blev indtaget i rigt mål mens Burroughs bryggede på *Nøgen frokost* i sin orgon boks bygget efter Wilhelm Reich's model. Til gengæld afstår Cronenberg fra at gå alvorligt i clinch med bogens åbenlyse homoseksuelle og pornografiske anslag, og Lee får aldrig fuldført sit svar, når Kiki spørger om han er bøsse. Det ville måske også være lidt meget at forlange, når man tager filmens kommercielle leje i betragtning; resultatet er nu bemærkelsesværdigt nok som det er, og det er da opmuntrende at opleve, at Cronenberg ikke har givet afkald på sin radikalitet, selvom hans sidste tre film (*Fluen*, *Blodbrødre* og *Nøgen frokost*)

har nået et publikum, der strækker sig langt ud over den snævre kreds af horror- og splatterfans, som var de første han fik i tale.

Burroughs selv må have knebet sig i armen første gang han så filmen; til trods for sin status som ledestjerne for skiftende generationer af subkulturer, er det først de sidste 10 år, at han har kunnet leve af sin metier, og det hovedsaglig i form af oplærings-tourner og lignende bi-jobs. Filmens trailer er nærmest en cadeau til Burroughs, indtalt af ham selv, indholdende klip fra de film Burroughs og Anthony Balch lavede sammen op igennem 60'erne. De to gjorde også ansatser til deres egen filmatisering af *Nøgen frokost* i samarbejde med Brion Gysin, men det blev desværre aldrig til mere end de meget cut-up baserede eksperimentalfilm, der udover at være den perfekte companion guide til bøgerne, også illustrerer Burroughs' metode på fortrinlig vis.

Filmens soundtrack er på orkestresiden komponeret af Howard Shore, mens Ornette Coleman står for resten, blandt andet i selskab med The Master Musicians of Jajouka, et marokkansk orkester, hvis trance-lignende musik først blev opdaget af Brion Gysin. Gysin, drev op igennem 50'erne en restaurant i Tanger, hvortil han hyrede orkestret. Sidst i 60'erne foranledigede Brian Jones en album-udgivelse på Rolling Stones Records, og det lykkedes også for altsaxofonisten Ornette Coleman, at optage en lp med orkestret, *Dancing in your head*, der blev udgivet i 1977. Således er det lykkedes at ramme perioden så præcist, at der blandt de musikere, der ledsager Lee's færd i Interzone, findes folk der har optrådt for Burroughs under hans tid i Tanger.

Som det fremgår har Cronenberg formået at lave en fremragende film, der både er tro imod sit forlæg, men så sandelig også imod ham selv, ikke nogen ringe præstation. Nu kan vi kun glæde os til hans næste projekt, igen med produceren Jeremy Thomas, filmatiseringen af J. G. Ballard's *Crash*, en mindst lige så ekstrem bog som *Nøgen frokost*. Ballard forener bilkørsel (Cronenbergs hemmelige passion) og især biluheld med sex i en radikal gennemskrivning af det tyvende århundredes medielandskab. Forhåbentlig vil det være ventetiden værd, som tilfældet var med *Nøgen frokost*!